

дослідження, яке виконується у лабораторії соціальної педагогіки.

Список використаної літератури

1. Зверева І. Д. Культура життєвого самовизначення: Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / за заг. ред. Зверєвої І. Д. – К. : Центр навч. літ-ри, 2008. – С. 103–107.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: монографія / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко та ін. ; під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К. І. С., 2004. – 112 с.
3. Краснокутская С. Н. Анализ состояния проблемы социальной компетентности в отечественной и зарубежной литературе / С. Н. Краснокутская // Сб. научн. тр. Северо-Кавказского техн. ун-та. Серия “Гуманитарные науки”. – 2005. – № 1. – С. 25 – 27.
4. Сокурская Л. Г. Студенчество на пути к другому обществу : ценностный дискурс перехода / Л. Г. Сокурская. – Харьков : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2006. – 576 с.
5. Соціальна педагогіка : словник-довідник / за заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко. – Вінниця : ООО “Планер”, 2009. – 548 с.

В. В. Вербицький,
м. Київ

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ КОМПЕТЕНТІСНИХ ЗАДАЧ

У статті розкрито сутність понять “ключові компетентності” та “компетентнісний підхід” у навчанні, проаналізовано типи пізнавальних компетентнісних задач. Автор надає рекомендації педагогам щодо формування компетентностей в учнів та наводить приклад практичної пізнавальної компетентнісної задачі.

Ключові слова: *ключові компетентності, компетентнісні задачі, предметні компетентнісні задачі, практичні компетентнісні задачі.*

Сьогодні ми живемо в епоху “навчання упродовж життя”. Основною вимогою цієї епохи є виховання креативної і конкурентоспроможної, самостійної і відповідальної особистості. Ця особистість здатна розгледіти і вирішити проблему автономно, а також у команді, готова і здатна постійно навчатися нового, як у житті, так і на професійному рівні. Усі перелічені якості необхідні будь-якій людині і в будь-якій професійній діяльності. Вони називаються – ключовими компетентностями.

У концепції модернізації освіти закладений саме компетентнісний підхід. Основна причина: необхідність посилення орієнтації освітнього закладу на нові умови життя сучасного суспільства.

Німецький педагог А. Дістервег майже 200 років тому писав: “Учень проходить в декілька років шлях, на який людство використало тисячоліття. Проте його слід вести до мети не із зав’язаними очима, а зрячим: він повинен сприймати істину не як готовий результат, а повинен її відкрити. Вчитель повинен керувати цією експедицією відкриттів, тобто, бути присутнім не лише як простий розповідач. Учні ніщо не повинно діставатися дарма. Дається лише тому, хто прагне”.

Майстерність педагога полягає не в тому, щоб доступно і наочно пояснити учневі той або інший матеріал, а саме в умінні створити таку

навчальну ситуацію, коли у школяра з'явиться потреба в знанні цього матеріалу, і в цих умовах організувати діяльність дітей із самостійного добування знань. Отже, процес навчання – це не стільки процес “передавання знань”, скільки процес управління станом учня, процес, який створює умови для формування пізнавальних інтересів, результатом яких і є набуті знання.

Рекомендації педагогам щодо формування компетентностей учнів:

- не можна пригнічувати інтуїцію учня, часто бувають ситуації, коли учень висловлює здогадку, припущення і отримує невдоволення вчителя. Учня необхідно заохочувати за спробу використовувати інтуїцію;

- необхідно формувати в учнів упевненість у своїх силах, віру в свою здатність вирішити задачу. Той, хто не вірить у себе, вже приречений на невдачу;

- опора на позитивні емоції (здивування, радість, переживання успіху, гумор);

- необхідно стимулювати в учнів прагнення до самостійного вибору цілей, задач і способів вирішення. Людина, яка не звикла діяти самостійно, брати на себе відповідальність за прийняті рішення, втрачає здатність до творчої діяльності;

- використовувати задачі відкритого типу, коли відсутнє одне правильне рішення;

- необхідно ширше застосовувати проблемні методи навчання, які стимулюють установку на самостійне або за допомогою педагога відкриття нового знання;

- вести спільну дослідницьку діяльність з учнями. Це можливо лише у тому випадку, коли вирішується задача, відповідь на яку не знає ні учень, ні вчитель.

Один із способів розвитку дитини – це вирішення компетентнісних задач.

Уміти вирішувати компетентнісні задачі – означає вміти мобілізувати в певній ситуації отримані знання і досвід. Оскільки компетентність – це вибір способу діяльності в конкретній ситуації, то умовами її реалізації будуть: мобільність знань (постійне оновлення знань для успішного вирішення задач зараз і в певних умовах); гнучкість методу (застосування того або іншого методу залежно від умов); критичність мислення (творче, нестандартне мислення).

У компетентнісних задачах часто відбувається підсумовування знань з різних предметів (біологія, хімія, географія, екологія, валеологія), і це робить їх ще цікавішими.

За допомогою використання компетентнісних задач перед учнями постає значуща для кожного з них проблемна ситуація, що, своєю чергою, ініціює активізацію їхньої інтелектуальної самостійної діяльності.

О. В. Харитонова вирізняє три типи пізнавальних компетентнісних задач: предметні, міжпредметні, практичні [2].

1. Предметні компетентнісні задачі можуть складатися з декількох простих задач, вирішення яких відомі учням; мають проблемний характер і вимагають застосування знань з різних розділів однієї предметної галузі. Щоб вирішити предметну компетентнісну задачу, необхідно проаналізувати умову задачі, визначити зайві дані та дані, яких бракує, якщо слід зробити малюнок,

з'ясувати, які дані з інших розділів потрібні для вирішення, вибрати найбільш раціональний спосіб розв'язання, вирішити задачу, зробити висновки.

2. Для вирішення міжпредметних компетентнісних задач потрібно використовувати наявні знання з інших навчальних предметів (математики, фізики, хімії, біології, географії і т. ін.), потрібне дослідження умови або пошук даних, яких бракує, причому рішення і відповідь можуть залежати від результатів даних, отриманих у процесі дослідження.

3. Для вирішення практичних компетентнісних задач потрібно використовувати знання, пов'язані з життєвими ситуаціями, з яким-небудь видом діяльності, тобто додаткові знання; дані в задачі не повинні бути відірвані від реальності, відповідати дійсності; отриманий результат має бути значущим для учнів.

Під пізнавальними компетентнісними задачами розуміємо задачі, метою розв'язання яких є вирішення стандартної або нестандартної ситуації (предметної, міжпредметної, практичної) за допомогою знаходження відповідного способу з обов'язковим використанням наочних знань.

Наведемо приклад практичної пізнавальної компетентнісної задачі.

На острові мешкають зайці і кролики. Оскільки вони споживають одні і ті ж ресурси (їжа, населена площа тощо), то між ними виникає конкурентна боротьба, яка впливає на чисельність кожної популяції. У науковій літературі модель такої конкуренції описується так:

$$\left\{ \begin{array}{l} K_n = K_{n-1} + r_1 \left\{ K_{n-1} \cdot \frac{M_1 - K_{n-1} - a_{12} \cdot Z_{n-1}}{M_1} \right. \\ Z_n = Z_{n-1} + r_2 \left\{ Z_{n-1} \cdot \frac{M_2 - K_{n-1} - a_{21} \cdot Z_{n-1}}{M_2} \right. \end{array} \right\}$$

За цими формулами обчислюється кількість зайців і кроликів у кожному наступному році (Z_n, K_n) за їхньою чисельністю в попередньому році (Z_{n-1}, K_{n-1}). У цій системі присутні 6 параметрів: $r_1, r_2, M_1, M_2, a_{12}, a_{21}$. Сенс їх такий:

r_1 – швидкість розмноження кроликів;

r_2 – швидкість розмноження зайців;

M_1 – гранична щільність насичення популяції кроликів (максимальна кількість кроликів, яка може проживати на території за відсутності зайців);

M_2 – гранична щільність насичення популяції зайців (максимальна кількість зайців, яка може проживати на території за відсутності кроликів);

a_{12} – коефіцієнт, що показує негативний вплив одного зайця на зростання чисельності популяції кроликів;

a_{21} – коефіцієнт, що показує негативний вплив одного кролика на зростання чисельності популяції зайців.

1) Простежити за зміною “поголів'я” кроликів і зайців протягом 10 років в табличній і графічній формах для значень параметрів:

$K_0 = 50, Z_0 = 50, r_1 = 0,2, r_2 = 0,3, M_1 = 100, M_2 = 150, a_{12} = 0,1, a_{21} = 0,08;$

2) Визначити, скільки кроликів і зайців житиме на острові через 10 років, якщо початкове число зайців зробити рівним $Z_0 = 250$. Усі інші параметри задачі залишити без зміни [1].

Отже, важливим чинником формування пізнавального інтересу виступає особистість педагога, який організовує пізнавальну діяльність учнів, рівень його педагогічної майстерності. Зацікавленість учителя, емоційність викладення, ораторська обдарованість, вміння організувати диференційоване навчання та обрати адекватну рівню розвитку учнів його модель є важливими умовами формування пізнавального інтересу. Вчитель має не тільки створювати умови для засвоєння учнями певної системи знань, але й навчати прийомів їх застосування і пошуку. Тільки тоді можливий перехід від одного етапу розвитку пізнавального інтересу до іншого. У процесі збудження пізнавальних інтересів учнів найефективнішою інтерактивною технологією навчання є компетентнісні задачі.

Список використаної літератури

1. Солодухина Е. С. Конструирование обучающих задач на основе информационного подхода / Е. С. Солодухина // Инновации в непрерывном образовании. – 2011. – № 3. – С. 45–49.
2. Харитонов О. В. Развитие учебно-познавательной компетентности старшеклассников на уроках геометрии : дис. ... канд. пед. наук. – СПб., 2006. – 167 с.

*Л. А. Гуцан,
м. Київ*

ЕФЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглянуто проблему підготовки старшокласників до вибору професійного майбутнього як найважливішої справи їхньої подальшої життєдіяльності. Розкрито ефективні профорієнтаційні технології, які вчитель найчастіше використовує у профорієнтаційній роботі зі старшокласниками.

***Ключові слова:** підготовка старшокласників до вибору професійного майбутнього, профорієнтаційні технології.*

Соціально-економічні зміни в українському суспільстві вимагають від державної системи освіти формування особистості з високим рівнем життєвої компетентності, функціональної грамотності, здатної до безперервної професійної освіти, саморозвитку та творчого самовдосконалення. У зв'язку з цим важливим соціально-економічним завданням є створення та послідовний розвиток системи профорієнтації, що охоплювала б “школу – позашкільний заклад – вищий навчальний заклад” та забезпечувала сучасній молоді рівні можливості отримання профорієнтаційних послуг.

Важко, мабуть, знайти сьогодні школяра, який знає свій коефіцієнт інтелекту (IQ), тип темпераменту чи характеру, структуру інтересів, сенс життя тощо. Зазвичай, вибір професії молодими людьми відбувається на основі зовнішньої привабливості, наприклад за рівнем зарплатні, іміджу установи, престижності професії, за прикладом батьків, друзів тощо. При цьому ігноруються, нехтуються якості власної особистості. Останнє відбувається тому, що людина, як правило, краще знає об'єктивну дійсність